

Niečo ti chcem povedať

15 rodinných príbehov
o porozumení

Ďakujem, už aspoň
20 rokov na vás
čakám!

napísala na adresu združenia jedna pani

Škoda, že v čase,
kedy som sa trápila
kvôli synovi, že je gej,
neexistovalo naše
združenie, možno
by som to prežívala
úplne inak...

mama zo ZRP

Niečo ti chcem povedať

Text © autorský kolektív ZRP 2024

Photo © Soňa Vozárová 2024

Slovak edition © Združenie rodičov a priateľov LGBT+ ľudí,
Bratislava 2024

Všetky práva vyhradené.

ISBN 978-80-570-5560-0 (PDF)

V záujme zachovania anonymity a súkromia sú niektoré
mená v príbehoch zmenené. Ďakujeme za pochopenie.

Kráčame s našimi deťmi

Víkendovka. Je nás tridsať, opekáme si, prechádzame sa v krásnej prírode, vedieme dôverné rozhovory o našich životoch. Sme ľudia, ktorí sa spoznali pred tromi rokmi, aj ľudia, ktorí sa vidia prvýkrát.

To znie ako sen. A predsa je to realita. Podarilo sa nám to. Už po kolkýkrát! Komunita rodičov a ich spojencov sa rozrastá. A čo nás spája? Spájajú nás naše deti.

Združenie rodičov a priateľov LGBT+ ľudí začalo písať svoju históriu v čase pandémie covidu v lete 2020. Prvotná myšlienka prišla od Duša Martinčoka, ktorý povedal o svojom nápade kamarátke Anne Symington-Maar.

Dohodli sa, že spoja svoje mamy a predostrú im ideu prepájania rodičov tak, ako je to v mnohých iných krajinách.

Dva telefonáty a bolo rozhodnuté! Jednohlasne.

„Ideme do toho. Vytvoríme združenie rodičov.“

Pre nás to bola veľká výzva, ktorú sme okamžite chceli naplniť, pretože nám už dlho ležala na srdci stigmatizácia našich detí aj ostatných LGBTI+ ľudí na Slovensku.

Začali sme na diaľku. Cez prestávku pandemických opatrení sa nám konečne podarilo stretnúť naživo. Mama z Košíc, mama

a otec z Bratislavy a naše deti. Už počas tohto stretnutia sme sa cez videohovor spojili aj s ďalšou mamou, ktorej syn ju chcel aspoň takto s nami zoznámiť. Na vidieku nemá možnosť hovoriť o svojej skúsenosti.

Vytvorili sme neformálne združenie rodičov LGBTI+ ľudí, alebo ak chcete, kvír ľudí. Intenzívne sme hľadali nové členky a nových členov. V priebehu pol roka sme už mali niekoľko mám a otcov. Postupne sa o nás dozvedali ďalší rodičia, starí rodičia, aj celý zástup spojenectva. To je pre nás zvlášť dôležité. Človek, ktorý sa za nás postaví napriek tomu, že nie je nijako prepojený s našimi deťmi, ani s nami, nie je v spoločnosti bežný. Podpora, ako aj viditeľný hlas rodičov lesieb, gejov, transrodových a všetkých kvír ľudí v našom prostredí boli veľmi ojedinelé, a preto sme boli radi, že sa nám podarilo ľudí spojiť.

Teraz, začiatkom roku 2024, je nás v uzavretej skupine na sociálnej sieti už vyše dvestošesťdesiat a spájame sa naprieč celou krajinou. Naša činnosť je veľmi pestrá a bohatá. Ale najdôležitejšia je vzájomná podpora, to je to, čo nám chýbalo. Pretože keď nebudeme v poriadku my, rodičia, tak nebudú v poriadku ani naše deti. A je takmer jedno, či sú tie deti ešte maloleté, alebo už dospelé.

Vzájomná výmena skúseností je neoceniteľná. Dodáva to silu ďalším mamám a otcom pochopiť svojich blízkych.

Máme veľa rodičov, ktorí sú na začiatku cesty, kedy musia spracovať novú situáciu so svojím dieťaťom, postupne sa zdôve-riť známym aj neznámym. Lúbia svoje deti, ale často aj oni majú skreslené informácie. Nerozumejú, že dieťa si tú cestu nevybralo.

Zároveň sa obávajú reakcií okolia. Nemajú silu o tom hovoriť, pretože spoločnosť sa o ich deťoch vyjadruje prevažne s dešpektom. V tomto okamihu je podpora rodičov dôležitá. Snažíme sa im vytvoriť bezpečný priestor, kde môžu hovoriť o svojom prežívaní a obavách. Veľakrát si preto voláme aj individuálne.

Niektorí rodičia časom zosilnejú natoľko, že sa odhodlajú vystúpiť aj v médiách a priblížiť svoje osobné príbehy, aby mali ľudia na Slovensku možnosť získať pravdivý obraz o našich rodinách.

Žijeme tu medzi vami, s vami. Naše životy sú rovnako pestré alebo nudné, ako tie vaše. Sprevádza ich však navyše strach z reakcií okolia. Len preto, že naši synovia sa držia za ruky so svojimi partnermi, že naše dcéry niekde v parku pohladia svoje lásky po vlasoch, že naše transrodové dcéry, ktoré donedávna ľudia poznali ako našich synov, nosia teraz šaty a ženské topánky.

Milí čitatelia, s dôverou vám odhaľujeme najosobnejšie zákutia našich životov. Nie je to pre nás ľahké, ale veríme, že poznanie ľudí zbližuje.

Ponúkame vám niekoľko príbehov rodičov a ich rodín, ako aj príbehy napísané príbuznými a spojenkyňou, ktorej nie sú ľudia ako my ľahostajní.

Podte nás spoznať, prežite kúsok našich životov.

Zlatica Maarová, Elena Martinčoková
spoluzakladateľky ZRP



Boží dar

Katarína Martonová

Boli Vianoce a my sme sa zišli tak ako vždy, celá rodina. Nič zvláštne – všetko išlo podľa plánu. Veď je to tak asi v každej rodine, alebo aspoň sa o to všetci snažia.

Iskierky šťastia v očiach, ako syn vravieva, nám pomaly z prvotného očarenia Vianocami postupne zhasínali a spoločne sme si užívali vianočnú pohodu.

Jeden večer nás však syn zavolať do obývačky a zahlásil:

„Musím vám niečo povedať.“

Spozornela som. Žeby do jeho života konečne vstúpila nejaká žena? Veď je už tridsaťročný.

Pravda však bola iná.

„Som gej,“ odhodlane vyslovil syn.

Manžel strápol a nemo pozrel na syna.

„Ja som si to myslela,“ utrúsila som a na chvíľu som tiež ustrnula. Potom som dodala tú nešťastnú zraňujúcu vetu: „Len mi sem neprived' žiadneho chlapa.“

Odišla som do kuchyne, aby som zakryla emócie.

V tom momente mi bolo jasné, že som povedala niečo hrozné, a prepadol ma strach o moje dieťa.

Detstvo a puberta nášho syna boli podozrivo bezchybné. Žiadne „Koho Boh miluje, toho krížom navštevuje“ sa nedialo. Zrazu som si uvedomila, že toto je ten môj kríž. Zaliali ma slzy. Bola som bezradná.

Pozorovala som manžela, ako prežíva túto novú realitu. Videla som aj v jeho očiach smútok, zranenú mužskú hrdosť, či slzy bezmocnosti.

Moja akceptácia synovej identity sa striedala s pocitom strachu z jeho budúcnosti.

Pár dní sme okolo seba chodili bez slov. Vedeli sme, že je to naše dieťa a cítili sme, že náš vzťah k nemu sa napriek tomu nezmení.

Pýtala som sa sama seba: Ako mám s touto skutočnosťou naložiť? Komu sa môžem zdôveriť, s kým sa poradiť, s kým?

Trvalo mi pár mesiacov, kým som sa za nevhodnú vetu synovi ospravedlnila. Dlho som totiž nevedela, ako sa s tým, čo nám vtedy povedal, vysporiadať.

Viedli sme so synom rozhovory, chceli sme vedieť všetko. Možno sme mu dávali aj hlúpe otázky, ako prežíva inakosť. Nevedela som nájsť súvislosti. Kládla som si otázku: „Pokazila som snáď niečo ja?“ Predtým som mala mienku, že ľudia si identitu vyberajú, lebo nevidia v rodine správne vzory muža alebo ženy. To mi ale nesesedelo, lebo som našu rodinu a vzťahy považovala za fungujúce.

Začala som listovať v spomienkach. Rozmýšľala som nad tým, ako naše deti rástli. Snažila som sa to pochopiť. Chcela som nájsť nejaké indície, záchytné body, hocičo, čo by mi prinieslo vhodné vysvetlenie.

Dovtedy som mohla byť spokojná. Všetko vždy klapalo, veď životný príbeh môjho syna začal radostne. Medzi ním a jeho staršími súrodencami je rozdiel desiatich rokov. Prišiel ako naplánované dieťa niečo po mojej tridsiatke. Všetci ho vítali, celá rodina ho prijala s radosťou.

Náš chlapček rástol, prekonával detské choroby. Jeho prvé kroky boli nesmelé. Pomaly začal rozprávať a nádherne spievať, čím si všetkých podmanil. Vďaka prevažne dospeláckemu prostrediu v rodine bolo jeho dozrievanie rýchlejšie. Starší brat mu bol oporou a vzorom. Sestra mala zmysel pre detské vystrájanie a prekáračky.

Trávila som s ním viac času ako s jeho staršími súrodencami. Bol skoro ako jedináčik, ale nie maznáčik. Bola som už zrelá mama, trpezlivejšia. Všetky chyby som vychytala pri výchove starších detí, aspoň som to tak cítila. Staršie deti ho mali rady a všetci sa z neho tešili. Krstné meno dostal po otcovi. Zachovala sa tým tradícia, že dedko, otec a syn majú rovnaké meno.

Naše ťažšie obdobie začalo až po prekonaní ovčích kiahní. Prichádzali časté zdravotné problémy. Naše prvé odlúčenie nastalo, keď sme ho ako štvorročného odviezli na päťtýždňové liečenie. Znášal to hrdinsky. Po troch týždňoch sme ho mohli navštíviť. Stretnutie

bolo radostné, avšak po krátkej prechádzke v parku sa emócie uvoľnili a syn sa s plačom požaloval: „Ani vreckovku mi tu nedajú.“

Odlúčení pribúdalo viac a s tým aj ďalšie skúsenosti. Liečebné pobyty musel zvládať sám, bez rodiny, čo bolo bolestivé. Nepříjemné zážitky v detskom kolektíve ho poznačili. Dozvedám sa to však až s odstupom času.

Môj syn má veľa kamarátov, ale vždy viac dievčat ako chlapcov. Premýšľala som o tom, ale nerobila som z toho žiadne závery. Povedala by som, že jeho detské obdobie, školské a študentské roky prebehli bez problémov a puberta bez incidentov. Sme tradičná katolícka rodina a naše deti sme vychovávali v tomto duchu. Oporou nám boli hlavne starí rodičia, ktorí pestovali vieru a vštepovali ju aj našim deťom. My s manželom sme boli skôr hľadajúci kresťania. Všetko sme ešte nerozumeli, tak sme boli ako trstie vo vetre, doma sme počuli jedno a v škole a práci niečo iné. Našu vieru „podkopávala“ nová ideológia. Žili sme v dobe budovania socializmu. Ako všetci vieme, pestovanie takéhoto svetonázoru nebolo veľmi v súlade s hodnotami komunistickej strany, ktorá bola pri moci.

No prišla „Nežná“ a veci sa začali meniť. Starší syn prežíval svoju vieru najhlbšie a pýtal sa, kam náš budúci prváčik pôjde. Rozhodnutie padlo na cirkevnú školu. Syn nastúpil ako sedemročný a stal sa z neho vzorný žiačik. Jeho súrodenci boli už vysokoškooláci, mimo domova.

S naším „jedináčikom“ sme spolu trávili dosť času. Pred spaním sme sa modlili, spolu sa rozprávali o našich radoostiach



a starostiach, ktoré sme prežívali počas dňa. Bola som jeho bütľavou vr̄bou, a to budovalo našu vzájomnú dôveru a úctu. Bola som za to veľmi vďačná.

Neskôr odišiel na cirkevné gymnázium do Košíc a oporou mu boli jeho starí rodičia, ktorých mohol navštevovať. Rozumel si s nimi. Jeho babka vyštudovala prírodopis a zemepis, dedko bol opravár organov.

Syn svoj hudobný talent už dlhé roky rozvíjal na ZUŠ-ke u nás doma a pokračoval v tom aj v Košiciach. Hra na klavír bola jeho veľkou záľubou. Na košickej ZUŠ-ke mal aj jednu veľmi dobrú spolužiačku, s ktorou zdieľal svoje klavírne umenie a vďaka ktorej spolu absolvovali aj hudobné kurzy v zahraničí.

Napadlo mi, že by z nich mohol byť pekný pár, keďže ich životy by spájala rovnaká záľuba. No nič sa neudialo. Ich cesty sa rozišli a študentský život môjho syna pokračoval na vysokej škole v Prešove. Videla som, ako napredoval. Podporovali sme ho. Život mal naplnený štúdiom a prácou. Jeho priateľstvá sa nám páčili, nebada som nič mimoriadne. Na dievčatá som sa veľmi nevypytovala, nevidela som na to dôvod. Bol zdržanlivý a zbožný.

Napriek svojim povinnostiam a plánom bol citlivý aj na naše potreby a životné skúšky. Opatrovali sme totiž spolu s manželom jeho druhú babku, ktorá bola ťažko chorá a jej stav si vyžadoval nepretržitú opateru. Môj syn mal pochopenie aj pre to, že jeho izba sa stala „hospicom“. Nereptal. Prežíval tento čas na private alebo doma v obývacej izbe. Jeho výroky typu: „Veď keď som jej uvoľnil posteľ, to ako keby som ju uvoľnil Pánu Ježišovi,“ ma veľmi

posilňovali. S láskou a pomocou všetkých sme prekonávali aj takéto zložité situácie, ktoré nám život prinášal do cesty.

Počas štúdia v Prešove absolvoval jeden semester Erazmu vo Francúzsku, čo ho utvrdilo v presvedčení pokračovať v štúdiách v zahraničí. Odišiel na ročnú stáž do Francúzska a jeho sen sa plnil.

Priateľstvá zo štúdií sa postupne kryštalizovali, niektorí mladí si založili rodiny, aj náš syn nadviazal vzťah s dievčinou. Otec však nebol veľmi spokojný, dievčina bola o štyri roky staršia. Ja som bola ticho a napadlo mi, že ak sa pre ňu rozhodne, tak ja nemám právo sa do toho miešať.

Po čase sa rozišli a na moju otázku prečo, mi odpovedal: „Nemôžem sa oženiť, keď ženu nespravím šťastnou.“

Prvá kontrolka zasvietila.

Nerozumela som tomu. Hovorila som si, že príde iná, že možno to nebola tá pravá. Ani vo sne mi nenapadlo, že by jeho srdce nebilo pre ženy.

Rok ubehol rýchlo a vďaka jeho stáži sme s manželom cestovali do Paríža a do Lúrd. Stretli sme mnoho milých a pozoruhodných ľudí, ktorí mali syna veľmi radi. Náš syn mal všade dvere otvorené. Nadviazali sme vďaka nemu nové vzťahy.

Po stáži si začal hľadať zamestnanie ako učiteľ na východe Slovenska. To sa mu však nepodarilo, a preto odišiel do Prahy, kde bol úspešný hneď na prvom konkurze. Nie síce ako učiteľ, ale mal možnosť uplatniť angličtinu a francúzštinu aj vytvárať nové priateľstvá.

Kontakty so starými priateľmi udržoval naďalej a jeho cesty sa opäť skrížili s kamarátkou z košickej ZUŠ. Všetko to vyzeralo

sľubne. Hovorila som si, že niečo možno z toho predsa len bude. No boli len priatelia a ďalej sa zase nedostali. Nespýtala som sa prečo, respektíve, asi som sa na to už bála opýtať.

Roky pribúdali, vyrástol z neho krásny mladý muž bez záväzkov. Pracoval, športoval, miloval umenie a spoznával svet. Stále mal chuť učiť sa a objavovať. Nebála som sa oňho. Predsa len som mala jednu nevypovedanú otázku na jazyku. „Je nejaká nevesta vo výhlade?“

Syn opäť odišiel na štúdiá do Francúzska, potom do Anglicka, aby si splnil svoj sen. Všetko sa mu darilo, bol úspešný a štúdium úspešne ukončil. Tešila som sa a hovorila som si, že doma sa nikto nestal prorokom. Nikdy som nemala v úmysle brániť deťom, aby odišli z domu, keďže žijeme v malom meste, kde nie je veľa príležitostí.

Tento fakt donútil aj mňa odísť po smrti mojej svokry do zahraničia. Všetko sa vyvíjalo v ťažkostiach. Cesty v našej rodine sa rozišli viacerými smermi. On vo Francúzsku, ja v Rakúsku a manžel zostal sám doma. Naše vzťahy sme udržiavali a vzájomne sme sa podporovali. Odmena za vynaložené úsilie vždy prichádzala.

Život v Anglicku sa mu páčil. Práca učiteľa bola náročná, ale každá minca mala dve strany. Voľný čas, ktorého bolo veľmi málo, trávil s ľuďmi, ktorí ho mali radi, nič neriešili a boli si navzájom oporou.

Moje návštevy boli naplnené poznávaním krajiny a kultúry. Často som sa snažila uvariť niečo chutné, najmä jeho obľúbené polievky. Stále sme boli v kontakte a delili sme sa o svoje radosti a starosti.

Otázka: „Kedy vstúpi do jeho života žena?“ ma stále zožierala.

Chcela som veriť tomu, že ho dopredu hnala túžba po dosiahnutí kariéry, aby sa neskôr mohol usadiť a zabezpečiť rodinu.

V rodine, v ktorej som v Rakúsku žila a pracovala sedem rokov, som prvýkrát zažívala skúsenosti s témou inakosti. Videla som, ako táto rodina prijala synovca, ktorý je gej. Prezerala som si fotografie z jeho veľkej svadby, na ktorej si vzal muža. Bola som ticho, lebo v tom čase som ešte nevedela, že aj môj syn môže túžiť po niečom podobnom. Nevedela som zaujať stanovisko, keďže v mojej katolíckej rodine sme sa na túto tému nikdy nebavili.

A vtedy to prišlo. Počas Vianoc náš syn nabral odvahu a zdôveril sa nám.

Bola som nútená sledovať svoj názor a postoje iných na tému inakosti. Začala som si uvedomovať, že aj ja som bola obeťou istého druhu „fóbie či nátlaku“, alebo odmietania mojej prirodzenosti, keď som bola malá. Podobne, ako môj syn musel čeliť odmietavému postoju k jeho sexuálnej orientácii, ja som musela poslúchať učiteľov, ktorí ma chceli prerobiť na praváčku. Pýtam sa, aký by bol svet bez inakosti a pestrosti? Bez ľavákov ako Marie Curie-Skłodovská, či da Vinci alebo bez gejev ako Freddie Mercury, Andy Warhol či Alan Turing?

Vyzerá to tak, že väčšina ľudí sa týmto nezaobera a nepotrebujú riešiť svoju inakosť. Je ich väčšina. Ohradzujú sa tým, že udržujú tradície a voči inakosti sú väčšinou konzervatívni. „Čo sa ma netýka, to nepotrebujem riešiť.“

Po tom, ako sa nám syn zveril, som mala dlho strach z toho, že bude odmietnutý niektorými členmi našej rodiny. Myslela som aj na svojich rodičov, ktorí sa toho nedožili. Rozmýšľala som, akým spôsobom by sa s tým vyrovnali oni, čo by na to povedali. V ušiach mi stále znela veta môjho otca, ktorý synovi krátko pred smrťou povedal, že je na neho veľmi hrdý. Aká by bola jeho reakcia, keby mu povedal, že je gej?

Syn sa postupne zdôveril aj svojim súrodencom. Ich reakcie však boli nejednoznačné, nakoniec podmienené: „Kým žiješ sám, je to OK.“

Ja som to dlho nikomu nepovedala. Stále som zbierala argumenty a fakty, aby som bola dosť silná a vedela správne reagovať na neprijatie. Prehodnocovala som svoje predchádzajúce tvrdenia a vzťahy.

Rozprávala som sa o tom aj s kňazmi. Ich odpovede ma však veľmi neuspokojili. Vďaka jednému som sa dozvedela, že 80 % kňazov v Amerike sú gejovia. Iný mi zase ponúkol „pomoc“, ktorá ale viedla cez terapiu, zrieknutie sa vlastnej identity.

Začínalo mi byť jasné, že život môjho syna nebol len hon za kariérou, ale určite aj boj o holú existenciu. Stále som o svojom synovi hovorila, a tvrdím to aj teraz, ako o úspešnom mladom mužovi a bola som na neho hrdá, no témy jeho sexuálnej orientácie som sa stále nevedela dotknúť. Hoci by som bola aj chcela, stále som sa bála odmietnutia.

V lete 2022 sa môj syn zúčastnil dúhového pochodu PRIDE v Košiciach a poslal mi odkaz na Združenie rodičov a priateľov LGBT+

ľudí. Vtedy som ešte nebola pripravená na to, aby som sa k tomuto združeniu pridala.

Zlomovým okamihom sa pre mňa stal útok na Tepláreň v Bratislave. Syna to veľmi zasiahlo. Spomínam si na jeho výčitky: „Nikto mi nevolá, nikto sa ma nepýta, ako sa mám, či som v poriadku.“

Súcitila som s ním, ale nevedela som, na koho by som sa mala obrátiť, kde hľadať pomoc. Mala som pocit, ako keby som uviazla s člnom na plytčine. Akoby ma prúd vody už nedokázal ďalej niesť a vystúpiť z člna do bahna nemalo cenu.

Náhodne som na Facebooku znovu narazila na Združenie rodičov a priateľov LGBT+ ľudí a rozhodla som sa stať členkou tejto skupiny.

Bola som prijatá a začala som rozprávať náš príbeh. Spoznala som nádherných ľudí, skromných a chápacích rodičov, ktorí svoje deti milujú nadovšetko a sú ochotní postaviť sa za ich práva.

Zrazu som v tom nebola sama. Naberala som odhodlanie a pomaly som sa začínala zapájať.

Postupne som sa odvážila rozprávať s priateľkami, kedy som začala odhaľovať inakosť môjho syna. Nachádzala som porozumenie, ba dokonca až obdiv a povzbudenie. Posilňovalo ma to. Niekedy sa už aj na mužov začínam pozeráť optikou svojho syna a predstavujem si, či by sa mu tento alebo tamten páčil ako životný partner.

Mám ale pocit, že celková klíma v spoločnosti je však iná. Tí, čo by mohli niečo zmeniť, mlčia. Politici s pochybnou etikou rozhodujú, či má niekto, kto je iný, právo na život, ktorý je im prirodzený.

Najviac ma bolí, že tí, ktorí sa odvolávajú na Boha, inakosť odmietajú asi najviac. Prikázanie lásky „Miluj svojho blížneho ako seba samého“ prestáva platiť. Dokonca sa neboja vysloviť nepochopiteľné súdy, či obvinenia. Pripadá mi, že happyend je ešte veľmi ďaleko.

Napriek tomu však nikto nevezme späť tieto vety vyrieknuté kňazom pri sviatosti krstu môjho syna: *Vy, milí rodičia, prijali ste dieťa s radosťou ako Boží dar, lebo Boh je prameňom všetkého života. A teraz vo svojej nekonečnej láske chce dať vášmu dieťaťu nový, božský život, aby mohlo žiť s ním večne.*

Amen.

Bez ohľadu na to, či je ľavák alebo pravák, gej alebo hetero, je to naše dieťa, Boží dar.

Mýtus: *Sexuálnu (citovú) orientáciu a rodovú identitu môžeme zmeniť.*

Fakt: Sexuálna (citová) orientácia ani rodová identita človeka sa nedajú zmeniť. Potvrdili to rozsiahle odborné výskumy uznávaných lekárov aj vedcov z celého sveta. Násilná konverzná terapia, ktorú skúšali zavádzať aj u nás, nikomu nepomohla, naopak viedla iba k traumám, depresiám, až samovraždám.

Mýtus: *Je to len výmysel dnešnej doby.*

Fakt: Lesby a gejovia sú zachytení už na prehistorických maľbách v Južnej Afrike a Egypte, či u antických bohov a filozofov. Podobne je to aj s transrodovosťou. Táto téma sa objavuje naprieč tisícročiami, rôznymi spoločnosťami a kontinentmi.

